

הִיְתוּם הַמְשֵׁרֶת / ח"נ ביאליק

עמוּסָה עָגְלָתִי
מִכָּל מִינֵי סְחוּרוֹת,
חֲבִילֵי חֲבִילוֹת
וְצִרְרֵי צִרוּרוֹת.

שְׁכִיר יוֹם אָנִי - נֶעֱר,
אֵל נָא תַעֲצֹרוּנִי,
חֵישׁ הִבּוּ לִי שְׁכָרִי
וּלְבֵיתִי פְטֹרוּנִי.

לִי אִם וִיתוּמִיָּה
וְהֵם עַל צְוֹאָרִי,
עֲמָלִי לְפִיָּהֶם
וְעֵינֵיהֶם לְשְׁכָרִי.

מתוך שירים ופזמונות לילדים,

מאת חיים נחמן ביאליק, צייר
נחום גוטמן, הוצאת דביר 1933.

סָבֵל / יצחק קצנלסון

אָנִי סָבֵל עָנִי, אָךְ
אֵל תְּנוּדוֹ לִי כָּל-כֶּף! !

אֲרָגֵז זֶה אִם לִי עַל שְׁכָם -

לִי הַיּוֹם לֹא יִחְסַר לָחֶם! !

זֶה הָאֲרָגֵז גָּדוֹל פֹּה -

אוּלַי אוֹצֵר שְׁמוֹר בּוֹ?

כֶּסֶף, זָהָב, כָּל מַחְמָדִים,

מַעֲשֵׂה-רַקְמָה וּמְרַבְּדִים.

בֹּאוּ, נִחְשׂוּ: מַה פֹּה יֵשׁ?

שְׁמֵלוֹת-מְשִׁי? בְּגָדֵי-שֵׁשׁ?

בְּהֵלְמִים, שְׁהָמִים, פְּנִינִים?

אֲבָנֵי-חֵן מִכָּל הַמִּינִים?

הוּי, מַה יִשְׁמַח לְבִי בִּי!

אָמְנָם, אֲרָגֵז זֶה לֹא לִי,

אָנִי טַעַנְתִּיו רַק עָלֵי שְׁכָם,

אָךְ הִרוּחָתִי כִפָּר לָחֶם!

מתוך יש לי שיר,

מאת יצחק קצנלסון, צייר אריה
חצור, הוצאת הקיבוץ המאוחד
1954.

מְחֹסְרֵי עֲבוּדָה / זאב

אָבִי לוֹבֵשׁ בְּכָל יוֹם אֶת בְּגָדֵי הַשַּׁבָּת
וְהוּא עָצוּב.
הוּא הוֹלֵךְ, אִמָּא מְבִיטָה אַחֲרָיו וּמִבְּט
לָהּ רָטוּב.

וְאִמָּא מַעֲבִירָה אֶת בְּגָדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁל אָבִיא
מִזְוִית אֶל זְוִית.

וְאַחַר הִיא מְכִינָה אַרוּחַת-צִהָרִים, תְּבָשִׁיל
מִרְבֵּעַ הַכְּרוֹבִית.

הִיא אֵז לּוֹחֶשֶׁת לַעֲצָמָה: "שְׁלֶשֶׁה אֲנָשִׁים"
(אָבִיא וְאִמָּא וְאָנִי).

וְכִכָּר הַלֶּחֶם שְׁלָנוּ, בְּיָמִים הָאֵלֶּה הִיא
רַק הַחֲצִי.

אָבִיא חוֹזֵר וְאוֹמֵר לְאִמָּא: "לֹא" -

וְהוּא עָצוּב.

אִמָּא עוֹרֶכֶת אֶת הַשֶּׁלֶחַן וּמְחַיֶּכֶת אֵלַי
בְּמִבְּט רָטוּב.

אָנִי יוֹשְׁבִים לְאָכֹל. וְאָבִיא מוֹצִיא

תַּפּוּחִים מִתְּרָמִיל.

נּוֹתֵן לִי הַשֶּׁלֶם וְאֶחָד חוֹצֵה לְשָׁנַיִם, וְצוּחֵק:
"שָׁנַיִם בְּמִיל".

וְאַחַר אָבִיא נִשְׁאָר כְּכֹר בְּבֵית וְקוֹרָא בְּעֵתוֹן:
"תֵּהוּ וְבָהוּ,

תֵּהוּ וְבָהוּ!"

אִמָּא שׂוֹאֶלֶת: "מַה?" וְהוּא עוֹנֶה:

"הַיָּמִים הַטּוֹבִים יָבוֹאוּ,

יָבוֹאוּ".

מתוך פרחי-בר,

מאת אהרן זאב, ציירה תרצה טנאי, הוצאת
הקיבוץ המאוחד 1965.

מְשֻׁרָת, סֶפֶל, וְזֶה שְׂאִינוֹ עוֹבֵד

חוויותיהם הרגשיות-חברתיות של הילדים, המשחק, ההומור והפנאי, הטבע והעולם הדמיוני שהם אורגים לצד מציאות חייהם - אלה מיוצגים היטב בשירה לילדים. העבודה, לעומת זאת, איננה נושא שכיח ביצירה השירית לילדים, ובכל זאת היא נוכחת בה. על פי המהדורה המדעית של שירי ביאליק (בעריכת דן מירון, דביר 2000), הַיְתוֹם הַמְשֻׁרָת (הכתוב בהברה אשכנזית) נכתב בברלין בראשית שנות העשרים של המאה העשרים, ונדפס במוסף לילדים של "דבר" בינואר 1933 שהוקדש כולו ליום הולדתו השישים של המשורר. אין בו בשיר חיוך ילדוטי אחד, וכולו מבע חטוף של ילד שנגזרה עליו בגרות טרם זמנו; בתיאורו עליבות כפולה (הַיְתוֹם הַמְשֻׁרָת), בעגלתו מעמסה כפולה ומכופלת ("חֲבִילֵי חֲבִילוֹת / וְצִרְרֵי צְרוּרוֹת"), זמנו דוחק ("אַל נָא תַעֲצְרוּנִי / חֵישׁ הָבוּ לִי שְׂכָרִי"), ועל כתפיו מוטל עול תמידי - אֵם ואחים, שבגלל כובד אחריותו הוא מכנה בנימה מרוחקת "אֵם וַיְתוּמָיֶה", פיות רעבים תדיר שעליו להאכיל.

בשער "שֶׁק עַל גַּב" בספרו של יצחק קצנלסון "יש לי שיר" מתוארים החיים היהודיים בגולה. סֶפֶל הוא אחד מן השירים המוקדשים לבעלי מלאכה. קצנלסון, בזוכרו את גיל הקוראים שלו, הציב את גיבור שירו בעמדה של כוח ואופטימיות ואף לא ויתר על קריצה לסיפורי המעשיות: "בָּאוּ, נִחְשׂוּ: מַה פֶּה יֵשׁ? / שְׂמֵלוֹת-מְשִׁי? בְּגָדֵי-יֵשׁ? / יְהֻלְמִים, שְׂהָמִים, פְּנִינִים? / אֲבָנֵי-חֶן מְכֹל הַמִּינִים?" גיבור שירו של זאב הוא ילד המתבונן בַּעֲצָב, בעלבון וּבְדָלוּת המחריפה הכוססים את נפש אביו שאינו מוצא עבודה. גם כאן נראה שהצורך להתחשב בקהל היעד הוא שֶׁשׁ בפיה של האם את האופטימיות החותמת את השיר: "הַיְתָמִים הַטּוֹבִים בָּאוּ, / בָּאוּ".

כל הזכויות לשירים שמורות לאקו"ם

נירה לוין